

aux archives du Centre du Folklore sous le No 3168. De cette matière notons les superstitions et les coutumes du culte populaire au village Agriani, p. ex.: le feu conservé dans le foyer de chaque maison pendant les 12 jours qui vont de Noël à l'Épiphanie (25 décembre - 6 janvier), la guérison par des moyens magiques ou par le passage de la personne ou de l'animal malade par un trou, la préparation de gimbettes spéciales le jour de Noël, le jour de l'an et à l'Épiphanie, les rassemblements d'enfants le jour de l'an, les feux du carnaval etc.

Δ'.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΕΙΣ ΝΟΜΟΝ ΛΑΣΙΘΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ
(24 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ - 18 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1967)

ΥΠΟ ΓΕΩΡΓ. Ν. ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΙΔΟΥ

Κατὰ τὴν ἀπὸ 24 Αὐγούστου ἕως 18 Σεπτεμβρίου 1967 λαογραφικὴν ἔρευνάν μου εἰς τὸν νομὸν Λασιθίου Κρήτης¹ εἰργάσθην κατὰ σειρὰν εἰς τὰ χωρία: α) Μαρμακέτον ἐπαρχίας Λασιθίου· β) Λιθίνες καὶ Καρούδι ἐπαρχίας Σητείας, καὶ γ) Βρούσες ἐπαρχίας Μιραμβέλλου.

α) Εἰς τὸ Μαρμακέτον, ἐπὶ τοῦ ὄροπέδιου τοῦ Λασιθίου², ἐκινηματογραφήθησαν αἱ ἐργασίαι τῆς συγκομιδῆς τῶν γεωμήλων (εἰκ. 1), τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὸ κύριον εἰσόδημα τῶν κατοίκων, καὶ ὁ ἄλωνισμὸς τῶν ρεβιθιδῶν (εἰκ. 2).

β) Εἰς Λιθίνες³, ἔνθα καὶ παρέμεινα ἐπὶ τὸν περισσότερον χρόνον, ἠρεύνησα θέματα κυρίως τοῦ γεωργικοῦ βίου καὶ τῆς λαϊκῆς λατρείας.

¹ Δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθμ. 56427/26.7.67 ἐντολῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

² Τὸ ὄροπέδιον Λασιθίου (ὕψ. 817 - 850) ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ὄροσειρᾶς τῆς Δίκτης εἰς ἔκτασιν 12 περίπου χιλιομ. μήκους καὶ 6 χιλ. πλάτους. Ἡ ἄρδευσις τοῦ ἐδάφους, τὸ ὅποιον εἶναι γονιμώτατον, ἐπιτυγχάνεται διὰ χιλιάδων φρεάτων, ἡ δ' ἄντλησις τοῦ ὕδατος δι' ἀνεμομύλων, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁπίων σήμερον φθάνει τὰς 11.000. (Βλ. καὶ Στ. Σπανάκη, Ἡ Κρήτη... Ἡράκλειον 1964, σ. 241 - 42. Τοῦ αὐτοῦ, Οἱ μύλοι τοῦ Λασιθίου. Κρητ. Ἔστια Α', τευχ. 4 (1949), σ. 25).

³ Τὸ χωρίον θεωρεῖται ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Λουκά Λιθίνου, ὁ ὁποῖος φέρεται μεταξὺ τῶν 12 ἀρχοντοπούλων, τὰ ὅποια κατῆλθον εἰς Κρήτην ἐκ Βυζαντίου τὸ 1182 ἐπὶ Ἀλεξίου Β' Κομνηνοῦ. (Βλ. Μ. Καταπότη, Σητεία. Τοπωνύμια. Μύσων Α' (1932), σ. 198, ἀρ. 31, Ἐμμ. Ἀγγελάκη, Σητειακά, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1935, σ. 85 - 86).

γ) Εἰς Καρύδι¹ ἡ ἔρευνα περιεστράφη κυρίως εἰς τὸν ποιμενικὸν βίον καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς λαϊκῆς κατοικίας.

δ) Τέλος εἰς Βρύσες κατέγραψα εἰδήσεις περὶ λαϊκῆς λατρείας, δεισιδαιμονίας, μαγείας καὶ γεωργίας.

Εἰς τοὺς ὡς ἄνω συνοικισμούς, Λιθίνες, Καρύδι καὶ Βρύσες, ἐπραγματοποίησα προσέτι 116 ἡχογραφήσεις ἁσμάτων καὶ ἄλλης λαογραφικῆς ὕλης, πρὸς δὲ ἐκίνη-

Εἰκ. 1. Συγκομιδὴ γεωμήλων εἰς τὸ ὄροπέδιον Λασιθίου.

ματογράφησα κα τὰ ἐξῆς θέματα: 1) Εἰς Λιθίνες: *Παλαιὸν ἀδρόμυλον* (ὑδρόμυλον), ἦτοι τὸ ἐξωτερικόν, τὸ ἐσωτερικόν ὡς καὶ τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ. 2) Εἰς Καρύδι: α) *Παλαιὰν οἰκίαν* (καμαρόσπιτο), καὶ β) *περισχοινισμόν ἐκκλησίας*, εἰς ἐκτέλεσιν σχετικοῦ «τάματος». Συνεκέντρωσα δ' ἔτι δι' ἀγορᾶς ἢ δωρεῶν 32 ἀντικείμενα πρὸς πλουτισμὸν τῆς μουσειακῆς συλλογῆς τοῦ Κέντρου Λαογραφίας.

Ἡ καταγραφεῖσα λαογραφικὴ ὕλη, εἰς χειρόγραφον ἐκ σελ. 580, σχήμ. 8ου, κατετέθη ὑπ' ἀρ. εἰσαγωγῆς 3205. Εἰς τὸ χφ. τοῦτο περιέχονται πλὴν τῶν εἰδησεων περὶ ὕλικου, κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου, τὰ κείμενα τῶν ἡχογραφηθέντων ἁσμάτων, περιγραφὴ τῶν γενομένων κινηματογραφῆσεων, φωτογραφία καὶ σχεδιαγράμματα².

¹ Περὶ τοῦ ὀνόματος βλ. εἰς Μύσωνα, ἔνθ' ἀν., ἀρ. 12. Τὸ χωρίον (κάτοικοι 310, ἀπογρ. 1951) εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ ἀσβεστολιθικῆς, παντελῶς ἀγόνου, ἐκτάσεως, κεῖται δὲ ἐπὶ ὕψομ. 750.

² Αἱ κινηματογραφῆσεις εἰσήχθησαν εἰς τὸ σχετικὸν βιβλίον ὑπὸ τοὺς ἀριθμ. 54-58, αἱ ἡχογραφῆσεις μελωδιῶν καὶ ἁσμάτων ἀπὸ τοῦ ἀρ. 14840-14940, ἡ δὲ ἡχογραφηθεῖσα λαογραφικὴ ὕλη ἀπὸ τοῦ ἀρ. 460-473.

Σημειοῦμεν κατωτέρω παρατηρήσεις τινάς ἐπὶ τῆς συλλεχθείσης ὕλης: Αἱ πλεῖσται τῶν περισυλλεχθειῶν παραδόσεων ἀναφέρονται εἰς Ἁγίους καὶ Ἐκκλησίας.

Οὕτω διὰ παλαιὰν καὶ θαυματουργὸν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας (τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου) εἰς Λιθίνες, γνωστὴν εἰς ὅλην τὴν ἐπαρχίαν Σητείας ὡς

Εἰκ. 2. Ἄλωνισμὸς ρεβιθῶν εἰς τὸ ὄροπέδιον Λασιθίου.

Παναγία ἢ Λιθινιώτισσα, ἀφηγοῦνται ὅτι «τῆνε κτίσανε μὲ νηστεία, μόνο ψωμί κ' ἐλίές. Μετά, στὸ τέλος, ποὺ τῆνε ποκτίσανε, βάλανε οἱ μαστόροι στὸν τοῖχο καὶ χτίσανε τὰ πιατάκια ποὺ τρώγανε μέσα. Δὲν τ' ἀγγίζουνε» (χφ., σ. 10). Κατὰ πρόληψιν εὐρέως διαδεδομένη «ἀπαγορεύεται νὰ περάσωμε ἀπ' ὄξω ψάργια καὶ κρέατα, οὔτε νεκρὸ νὰ δοῦμε καὶ νὰ περάσωμε μέσα. Ἄλλοίμονός του ποὺ θὰ περάση» (αὐτόθι). Εἰς πολλὰς παραδόσεις λέγεται περὶ τιμωρίας ἀσεβῶν, οἵτινες δὲν ὑπήκουσαν εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀπαγορεύσεις ἢ ἄλλως πως ἠσέβησαν πρὸς τὴν Θεοτόκον ἢ πρὸς ἄλλους Ἁγίους¹.

Ἡ πίστις εἰς τὴν ὑπαρξιν δαιμονικῶν ὄντων, Νεραΐδων, Ἀνασκελάδων, Γελλοῦδων, Τελωνίων κ.ἄ., συντηρεῖται ζωηρὰ μὲ πλῆθος σχετικῶν παραδόσεων ἢ καὶ τοπωνυμίων, ὡς π.χ. ἔς τσ' Ἀνεράϊδες (Λιθίνες, χφ. σ. 14).

¹ Βλ. Γ. Ν. Αἰκατερινίδου, Δημώδεις παραδόσεις ἐκ τῶν περιφερειῶν Σητείας καὶ Μεραμβέλλου. Κρητ. Πρωτοχρ. 1964, σ. 113-115. Βλ. καὶ Ἀ. Χατζηγάκη, Ἐκκλησίες Κρήτης. Παραδόσεις. Ρέθυμνο 1954, σ. 169, ἀρ. 171. Περὶ τῆς ἐπικολλήσεως πινακίων ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων τῶν ναῶν βλ. εἰς Φ. Κουκουλέ, ΒΒΠ, τ. Δ' (1951), σ. 268-69.

Εἰς Βρύσες κατὰ τὴν Πρωτοχρονιαν «τὸ πρῶτὶ βγαίνει στὸ δρόμο ἓνας ἀπὸ τὸ σπίτι, ὁ πιδὸ χειρικάρης (τυχερός), παίρνει μιὰ πέτρα, μπαίνει μέσα στὸ σπίτι, κάθεται ἀπάνω καὶ λέει :

*Κλοῦν - κλοῦν στ' ἀρνίθια μας·
καλοχρονιά στὸ σπίτι μας·
μπὲ - μπὲ στὰ πρόβατά μας·
τὴν ὑγειά ντως τὰ παιδιά μας,
ψωμί στὴν κοφινίδα μας,
παράδες στὸ σακκούλι μας.
Καὶ τοῦ χρόνου νὰ εἴμαστε εὐτυχισμένοι
καὶ χαρούμενοι καὶ καλοκαρδισμένοι.*

Τὸ λέει τρεῖς φορές. Τὴν πέτρα τὴν ἀφήνει σ' ἓνα ρούκουνα (γωνίαν) τοῦ σπιθιοῦ μέχρι τὸν ἄλλο χρόνο καὶ μετὰ τὴνε βγάζουνε. Παίρνουνε καὶ μιὰ ἀσκελετούρα (σικίλλη) καὶ τὴνε πετοῦνε μέσα στὸ σπίτι γιὰ καλοχρονιά. "Ὅπως σκελλώνει αὐτή, νὰ σκελλώνη καὶ τὸ σπίτι». (Χφ., σ. 268, 280).

Ἡ ἡμέρα αὐτὴ εἰς Καρύδι καλεῖται ἡμέρα τῶν καλῶ χειρῶ ἐκ τοῦ ἔθιμου τῆς προσφορᾶς δώρων, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται «καλὲς χέρες». Κατ' αὐτὴν φέρουν εἰς τὰς οἰκίας «ἀμίλητο νερὸ» καὶ ἀποφεύγουν νὰ δανείσουν ὅ,τιδήποτε (χφ., σ. 165).

Εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον «οἱ παλαιοὶ ψήγανε τῶν Φωτῶ τὰ λεγόμενα παλληκάργια. Ψήγανε φακὴ, κουνκιά, στάρι, ἀπ' ὅλα τὰ σπέρματα τῆς γῆς βράζανε, ἀπὸ ἕχει ὁ γεωργὸς στὸ σπίτι ντου μέσα, καὶ τὰ δίδανε στὰ βούγια καὶ τὰ τρώγανε, γιὰτὶ λέγανε πὸς κατὰ τὰ μεσάνυχτα ἐμιλούσανε κι αὐτὰ μεταξὺ ντως σὰν τὸν ἄνθρωπο... Ρίχνουμε κι ἀπὸ πάνω στὸ δῶμα καὶ λέμε :

*Φᾶτε, πουλάκια, ἀσκορδαλλοί,
μὴ φᾶτε τὴ σπορά μου». (Χφ., σ. 164, 223).*

Τὸ αὐτὸ ἔθιμον συνηθίζεται καὶ εἰς Βρύσες¹, ὅταν δὲ προσφέρουν «τὰ παλληκάργια» εἰς τὰ πτηνὰ ἀναφωνοῦν :

*Φᾶτε, πουλιά, χορτάσετε
καὶ τοῦ ζενγᾶ χωρᾶτε (σ. 255).*

¹ Τὸ ἔθιμον ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς νήσου. (Βλ. Γ. Ν. Αἰκατερινίδου, Κρητικὰ ἔθιμα καὶ κάλαντα τῶν Φώτων. Κρητ. Ἑστία, τεῦχ. 193 - 5 (1969), σ. 129 - 130).

Εἰς Καρύδι «τὴν πρώτη τοῦ Μάρτη δέρνεις τὰ βούγια μὲ μιὰ δροσερὴ ἀσφεντρολιά¹ καὶ λές :

Μάρτης ἐμπῆκε, βούι μου,
κι ἄλλαξε τὴ ντριχιά σου.
καὶ κάμε πῆγες τὸ λαοδὶ

.

Χτυποῦμε καὶ τὸ ἄνθρώπους νὰ παχύνουνε. Λένε : *Νὰ σὲ μαρτιάσω καὶ χτυποῦνε μὲ τὴν ἀσφεντρολιά*». (Χφ., σ. 165).

Διὰ τῶν μαστιγώσεων τούτων ἐπιδιώκεται προφανῶς ἡ μετάδοσις τῆς δυνάμεως τὴν ὁποίαν ἐγκλείει ὁ ἀσφόδελλος εἰς τὸ δι' αὐτοῦ τυπτόμενον σῶμα².

Εἰς Λιθίνες «τοῦ προφήτη Ἡλία (20 Ἰουλίου) ὄσες κοπελλιές θένε (θέλουν) νὰ παντρενοῦνε λένε τὴ γηθειά :

Ἄγιε Ἡλία καὶ προφήτη Ἡσαΐα,
προφήτεψες Χριστὸ καὶ Παναγία
προφήτεψε κ' ἐμένα τὴ Μοῖρά μου
καὶ πές της νὰ μὴν ἀργῇ νὰ ῥθῇ.

5 Ἄνὲ πάρω ἐκειονὰ πὸν ἀγαπῶ,
νὰ δῶ ὄρη καὶ βουνὰ
καὶ συρνάμενα νερά.

Κι ἀνὲ δὲ τότε πάρω
νὰ δῶ ἐκκλησιὰ λειτρουημένη

10 ἢ γυνναίκα ἀγαστρωμένη.

Τρεῖς φορὲς θὰ τὸ πῆς καὶ ἀπόκειας θὰ πᾶς νὰ κοιμηθῆς». (Χφ., σ. 57).

Διαφόρους μαντικὰς ἐνεργείας ἔχομεν καὶ κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ Κληδόνου τὴν 23^{ην} Ἰουνίου³ (χφ., σ. 105, 107 κ. ἄ.).

Εἰς Καρύδι μαντεύονται καὶ ἐκ τῆς κουτάλας τοῦ ὄζου, ἥτοι τῆς ὠμοπλάτης τοῦ ζῆου⁴.

¹ ἀσφόδελλον (Ἐθαγγελίας Φραγκάκι, Συμβολὴ εἰς τὴν δημόδη ὁρολογίαν τῶν φυτῶν, Ἀθῆναι 1969, σ. 62, ἐν λ.). Βλ. περὶ τοῦ ἐθίμου καὶ εἰς Κατσιδώνι Σητείας : Κωνστ. Σπυριδάκη, Ἐθίμα λαϊκῆς λατρείας καὶ δοξασίαι ἐκ Κατσιδονίου Σητείας. Ἐπ. Ἐτ. Κρητ. Σπουδ., Γ' (1940), σ. 419.

² Πρβλ. Ν. Γ. Πολίτου, Ὠκντόκια. Λαογραφία Σ' (1918), σ. 330.

³ Βλ. Μ. Λιουδάκη, Λατρεία στὴν Ἀνατολικὴ Κρήτη. Ἐπετ. Ἐταιρ. Κρητ. Σπουδ. Α' (1938), σ. 488-89. Περὶ τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἀπτομένων πυρῶν βλ. αὐτόθι, σ. 489-90.

⁴ Περὶ τοῦ τρόπου τούτου τῆς μαντικῆς βλ. εἰς τὴν μελέτην Γ. Ἀ. Μέγα, Βιβλίον Ὠμοπλατοσκοπίας. Λαογραφία Θ' (1926), σ. 3-51.

Τὸ ἔθος τοῦ περισχοιτισμοῦ ἐκκλησίας ἀπαντᾷ εὐρύτατα διαδεδομένον. Οὕτως εἰς Λιθίνες περιβάλλεται διὰ κηρωμένου νήματος ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας κατὰ τὴν πανηγυριν τῆς 8ης Σεπτεμβρίου καὶ ὁσάκις λοιμικὴ νόσος ἀπειλῆ τὸ χωρίον (χφ., σ. 104), εἰς δὲ τὸ Καρύδι ὁ περισχοιτισμὸς ἀποτελεῖ ἓν ἀπὸ τὰ συνήθη τάματα εἰς Ἄγιον.

Παλαιότερον ὁ περισχοιτισμὸς, κοινῶς ἐν Κρήτῃ «τὸ κερόδεμα», ἐγίνετο διὰ νήματος «ἀπὸ λινάρι μονημερῆς» (χφ., σ. 212).

Τὸ ἔθος τοῦτο τοῦ περισχοιτισμοῦ διασώζει, ὡς γνωστόν, ἀρχαίαν παράδοσιν¹.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἐθίμων ἀναφέρομεν τοὺς ἀγερούς τῶν παιδιῶν κατὰ τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου καὶ τὴν Μ. Παρασκευὴν (χφ., σ. 212) καὶ τὸ κάψιμον τοῦ Ἰούδα κατὰ τὸ Μ. Σάββατον, μετὰ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» (σ. 122, 276).

Ἐκ τῶν δεισιδαιμόνων συνηθειῶν σημειοῦμεν τὰς ἐπομένας: «Τὰ κοπέλλια, ἀπὸν δὲ τῶσε στεργιώνει τῷ μαννάδῳ, τὰ βάζουνε στὸ φοῦρνο. Τὸ πρῶτο παιδὶ ζῆ, τ' ἄλλα ὅμως ποθαίνουνε καὶ λένε πὼς τὸ πρῶτο κοπέλλι ἔχει ἀδερφοδιώχτη καὶ διώχγει τ' ἄλλα καὶ τὸ βάζουνε στὸ φοῦρνο. Τὸ ἀρμηνεύουνε ὅμως νὰ μὴ φωνάξῃ τὴ μάνα γῆ τὸν πατέρα ντου ἄμα τοῦ βάλουνε φωθιά, γιατί θὰ ποθαίνουνε. Τὸ κοπέλλι πρέπει νὰ πῆ τρεῖς φορὲς «ἀγαπῶ τ' ἀδέρφια μου» καὶ μετὰ τὸ βγάδουνε. Κάνουνε καὶ μονομερίτικο πονκάμισο γιὰ νὰ στεργιώσῃ τὸ κοπέλλι². Ἄμα πάλι τὸ κοπέλλι ἀργῆ νὰ προπατήξῃ, τότεσας τὸ βάζουνε στὸ κοφίνι, τὸ γυρίζουνε στὸ χωργιὸ καὶ τοῦ δίδουνε διακονίγια καὶ αὐτὰ τὰ τρώει καὶ προπατεῖ» (χφ., σ. 80-81, Λιθίνες).

Διὰ τὰς Μοίρας ὑπάρχει ἡ δοξασία ὅτι «ἡ μάνα γεννᾷ καὶ ἡ Μοῖρα μοιράζει. Ἦπεσε τὸ παιδὶ χάμαι (ἐγεννήθη) εἶναι καὶ μὲ τὸ τυχερό ντου, ἔχει γραφῆ ἡ τόχη ντου» εἰς δὲ τὸ Καρύδι πιστεύεται περὶ καθορισμοῦ τῆς μοίρας εἰς ἕκαστον ἀναλόγως πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του (χφ. σ. 118, 188):

*Τρίτη γεννᾶται ὁ φρόνιμος
Τετάρτη ὁ ἀντρειωμένος,
Πέφτη τὸ κακορρίζικο
καὶ Παρασκῆ τὸ ξένο.
Σάββατο τὸ πολύξερο
καὶ Κυριακῆ τὸ πλοῦσο.*

¹ Ἀλληλοβοήθεια μεταξὺ τῶν χωρικῶν ἐκδηλοῦται κυρίως κατὰ τὸ φύτευμα ἀμπέλου: «Ἔρχονται οἱ καερετιλῆδες καὶ βοηθοῦνε» (σ. 78, Λιθίνες).

¹ Βλ. Γ. Ἀ. Μέγα, Παραδόσεις περὶ ἀσθενειῶν. Λαογρ. Ζ' (1923), σ. 492.

² Πρβλ. Γ. Ἀ. Μέγα, ἐνθ' ἄν., σ. 497 κ. ἐξ.

Τὴν σειρὰν ἀρδεύσεως ἐκ τοῦ κοινοτικοῦ ὕδατος καθορίζει ὁ *νερολόγος*, τοῦ ὁποίου ἡ θητεία διαρκεῖ ἀπὸ τοῦ μηνὸς Μαρτίου ἕως τοῦ Ὀκτωβρίου.

Τὰ δένδρα, τῶν ὁποίων ἔχει τις τὴν κυριότητα καὶ εὐρίσκονται εἰς ξένον ἀγρὸν, καλοῦνται *σηκωματάρικα*, εἶναι δὲ κυρίως ἐλαιόδενδρα· *σηκωματάρικες*

Εἰκ. 3. Λύρα μὲ γερακοκούδουνα καὶ νταούλι. (Λιθίνες Σητείας).

ἐλιές. Τὰ δένδρα αὐτὰ ἐδίδοντο παλαιότερον ὡς *μπατίκια*, δηλαδή ὡς δωρεὰ πάππου πρὸς νεογέννητον ἐγγονόν. Τοιαῦται δωρεαὶ ἐγένοντο καὶ πρὸς ναοὺς ἢ μονάς.

Ἡ δίοδος διὰ μέσου ἀλλοτρίου κτήματος πρὸς τοὺς ἰδίους ἀγροὺς ὀνομάζεται *ἐμπασά* (χφ., σ. 76-80, Λιθίνες).

Περὶ τῆς λαϊκῆς οἰκίας παρατηροῦμεν ὅτι καὶ εἰς τὰς ἐρευνηθείσας περιοχάς, ὡς καὶ ἀλλαγῶ ἐν Κρήτῃ, ἐπιχωριάζει ὁ τύπος τοῦ *καμαρόσπιτου* μὲ στέγην ἐπίπεδον, τὸ *δῶμα*.

Εἰς Καρύδι ἐκινηματογραφήθη, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, τοιοῦτον *καμαρόσπιτον*, ἀπετυπώθησαν δ' ἡ κάτοψις καὶ δύο τομαὶ αὐτοῦ.

Βασικὸν μουσικὸν ὄργανον ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἡ τρίχορδος λύρα, ἐνίοτε μὲ *γερακοκούδουνα*¹ εἰς τὸ δοξάρι. Εὐρίσκονται ἐπίσης εἰς χρῆσιν τὸ νταούλι (εἰκ. 3), τὸ λαγοῦτο, τὸ βιολί, ὡς καὶ διάφοροι αὐλοὶ ἐκ καλάμου. Παλαιότερον ἡ *ἀσκομαντούρα*² (ἄσκαυλος), ἣτις σήμερον σχεδὸν ἔχει ἐξαφανισθῆ, ἀπετέλει δημοφιλέστατον μουσικὸν ὄργανον, ἰδίᾳ διὰ τοὺς ποιμένας.

¹ Τὰ γερακοκούδουνα εἶναι μικροὶ χαλκοὶ κωδωνίσκοι, τοὺς ὁποίους ἐξαρτοῦν ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ δοξαριοῦ τῆς λύρας. Βλ. Γ. Κουρμούλη, Κρητικὰ ἀνάλεκτα. Ἔπ. Ἔτ. Κρητ. Σπουδ. Α' (1938), σ. 207.

² Βλ. Δ. Περιστέρη, Ὁ ἄσκαυλος (τσαμούνα) εἰς τὴν νησιωτικὴν Ἑλλάδα. Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχ. 13/14 (1960-61), σ. 52 κ. ἐξ.

Τὸ παλαιὸν γυναικεῖον ἔνδυμα ἔχει καὶ ἐνταῦθα ἐξαφανισθῆ πρὸ πολλοῦ, τὸ δ' ἀνδρικόν, οἱ βράκες, φέρεται ἀκόμη ὑπὸ ἐλαχίστων γερόντων.

Γενικῶς παρατηροῦμεν ὅτι ὁ λαϊκὸς πολιτισμὸς εἰς τὰς ἐρευνηθείσας περιοχὰς εὐρίσκεται ἐν πολλοῖς εἰς ταχεῖαν ὑποχώρησιν, ὑπάρχουν ὅμως ἔτι εὐκαιρία πρὸς διάσωσιν στοιχείων τούτου, εἴτε διὰ καταγραφῆς εἴτε δι' ἠχογραφήσεων καὶ κινηματογραφήσεων.

R É S U M É

Rapport sur les recherches folkloriques dans le département de Lassithi, Crète (24 août - 18 septembre 1967)

par Georges Ékatérinidis

L'auteur expose les résultats de la mission folklorique qu'il a effectué dans le département de Lassithi (Crète) du 24 août au 18 septembre 1967. L'enquête a été menée dans les villages Marmakéto (canton de Lassithi), Lithines et Karydi (canton de Sitia) et Vrysses (canton de Mirambello). La matière folklorique recueillie au cours de cette mission constitue un manuscrit de 580 pages (N° 3205 des Archives du Centre du Folklore). L'auteur a procédé aussi à l'enregistrement de 116 mélodies et a réuni 32 objets populaires à l'intention du musée du Centre du Folklore. Enfin, il a filmé sur pellicule de 16 mm les sujets suivants :

- 1) recolte de pommes de terre à Marmakéto.
- 2) battage de pois-chiches à Marmakéto.
- 3) un vieux moulin à eau et son fonctionnement à Lithines.
- 4) une vieille maison à Karydi.
- 5) la coutume d'entourer une église avec des cordes à Karydi (culte populaire).

La matière folklorique notée dans le manuscrit concerne quelques légendes (p. ex. celle de l'église de Notre-Dame à Lithines), des coutumes de culte populaire observées le jour de l'an, à la fête de l'Épiphanie (6 janvier), le 1 mars, à Pâques (la mise au feu du Juda), des actes divinatoires des jeunes filles le jour de la fête du prophète Élie. Enfin, des informations sur le droit populaire, les instruments de musique, locaux etc.